

Rozhovor s nakladatelem Lumírem Kolíbalem

O DHARMĚ A GAIE

Zdeněk Vojtíšek

Lumír Kolíbal (*1954) založil roku 1992 nekomerčně zaměřené nakladatelství DharmaGaia. V nakladatelství ročně vychází 15-20 titulů duchovní literatury.

Připadá mi neuvěřitelné, jak široká je buddhistická část produkce vašeho nakladatelství. Přitom se k buddhismu při sčítání lidu přihlásilo jen asi dva a půl tisíce lidí. Kdo jsou tedy vaši čtenáři, když je u nás tak málo buddhistů?

Musím přiznat, že nevím. Vydávám většínou od každého titulu tisíc kusů a trvá tak dva nebo tři roky, než se to prodá. Ale nemyslím, že by naši čtenáři museli být buddhisté. Spousta lidí sebe nevnímá jako příslušníky nějaké konfese. Nedávno mě na veletrhu zastavil nějaký stavební inženýr a řekl, že si řeší nějaké problémy, a proto si koupil knížku o meditaci vzhledu. Ale ani by ho nenapadlo považovat se za buddhistu.

Takže ty knížky asi spíš slouží pro praxi a nikoli jako náboženská literatura.

Nepochybně. Já ani nevydávám knížky, které by byly o nějaké ideologii, ale proto, aby byly užitečné. Třeba meditace vzhledu může být užitečná komukoli bez ohledu na to, zda se považuje za buddhistu, nebo ne.

Vydáváte ale také dost náročnou buddhistickou literaturu. Tu si ten stavební inženýr asi nekoupí.

Ale koupí si je třeba studenti religionistiky nebo příbuzných oborů. A pak si takovou literaturu koupí třeba pokročilí praktikující jiných směrů. Zase mám příklad: kamarád dělá jógu a koupil si knížku o tibetském buddhismu. Říkal mi, že je mu jedno, že se ta tibetská praxe obrací k Avalokitéšvarovi. On si tam dosadí to své a ten text zůstává z hlediska praxe beze změny. Myslím si, že mnoho lidí je zaměřeno spíš na praxi.

To by také vysvětlovalo ty výsledky sčítání lidu. Asi je opravdu hodně těch, kdo nemají touhu hlásit se k nějakému -ismu. Vraťme se ale k vašemu nakladatelství. Buddhistická literatura vypadá jako jeho vlajková loď. Ale spektrum vydávaných knih je širší.

Nakladatelství je vlastně zaměřeno na mimoevropské a alternativní kultury. Těmi mimoevropskými myslím hlavně ty orientální, především buddhismus, který mě zajímá nejvíc. Pak ale i spisy, které mají obecně kulturní význam, třeba japonskou poezii. Alternativní kulturou myslím především západní alternativy – alternativní psychologii a osobnostní rozvoj. Také by se to snad dalo nazvat jako praktická psychologie.

Tyto dva okruhy možná vyjadřuje i název nakladatelství.

Když jsem byl v roce 1990 ve Spojených státech, tak tam vyšla knížka DharmaGaia, eseje o buddhismu a ekologii. Dharma jako buddhistická nauka a Gaia jako západní ekologická alternativa.

Dvě stě vydaných titulů vypadá na velké nakladatelství.

Ale já jsem živnostník. Pracuji v posledních letech jenom se svou manželkou, která dělá

Lumír Kolíbal.

papírování. Jinak zadávám práci externistům – redaktorce, sazeči a případně dalším.

A jak to děláte s distribucí?

To je kámen úrazu. A také důvod, proč vydávám v tak malých nákladech. Začínal jsem jako amatér a ani jsem nevěděl, jak se to s distribucí dělá. A doteď tomu nevěnuji mnoho energie.

Začínal jste jako amatér. Co vás k tomu vlastně vedlo?

Ve svém hledačském období, když mi bylo kolem pětadvaceti, jsem dělal buddhistické i jiné duchovní samizdaty. Po roce 1989 jsem odjel na rok do Ameriky a po návratu moje nakladatelská činnost z té samizdatové přirozeně vyplynula. A ještě pro to byl jeden důvod: když jsme založili Buddhistickou společnost, chtěli jsme vydávat Buddhovy rozpravy a další primární texty, ale ukázalo se, že nikdo z nás to neumíme. Také jsme se nemohli domluvit, co přesně by mělo vyjít. A v této situaci jsem si řekl, že to tedy vezmu na sebe jako svou soukromou iniciativu. Jako první brožurku jsme vydali Fišerovy Filosofické koncepce nejstaršího buddhismu.

Projekt Buddhistické společnosti ale zkrachoval.

Spíš vyšuměl. Neuměli jsme se tenkrát rozhodnout ani vést žádnou organizaci. Byli jsme tenkrát naprosto nezkušení, jen nadšení. A potom se ukázalo, že ty odstředivé tendence jednotlivých skupin jsou silnější než touha být pod jednou střechou.

Není trochu škoda, že projekt vyšuměl? Před českou veřejností je buddhismus do velké míry reprezentován největším společenstvím Buddhismus Diamantové cesty. Není to tak trochu na úkor jiných směrů, třeba théravády?

Někteří lidé to tak říkají. Oni jsou speci-fičtí a někdo je kritizuje, že je to tzv. pop-buddhismus, ale já bych to tak nebral. Mezi buddhistickými společenstvími jsou některá více esoterická, jiná hodně otevřená. Popularita této patrně nejlépe organizované a nejaktivnější skupiny by nebyla na úkor Buddhistické společnosti. Ta by měla stejně spíš reprezentativní úlohu, možná i trochu akademickou, ale jednotlivá společenství by se stejně jistě starala především sama o sebe.

A že théraváda není moc vidět? Podle mě viditelnost závisí na atraktivitě a théraváda moc atraktivní není – jsou to především bolavá kolena a pomalá cesta. Jako zajímavější se mi zdá otázka, proč se tady neuchytil zen. Jsou tady jen malé skupinky a ani knih o zenu se moc neprodává. Možná je nám čínská a japonská kultura přece jen hodně vzdálená a možná to také záleží na učitelích. Učitelé tibetského buddhismu na Západě jsou nejatraktivnější, ať už to je dalajlama nebo Ole Nydahl.

Cynicky řečeno, přijetí tibetského buddhismu na Západě také asi dost pomohla čínská okupace Tibetu.

Asi ano, díky ní se vytvořilo široké zázemí pomáhajících organizací, jako jsou Potala, Lungta a další. A to hraje svou roli.

Jaká je vaše osobní praxe? Praktikujete podle nějaké buddhistické školy?

Ne. Praktikoval jsem korejský zen, dokud žil Seung Sahn. Jeho následníci mi ale nepřípadali jako příliš kvalitní učitelé. Pak mě hodně oslovil a vlastně dodnes oslovuje dzogčhen. Mám k němu blízko, ale nedělám praxi v rámci žádné školy.

A jak jste se vlastně k buddhismu dostal? Co byl ten prvotní impuls?

Prvotní impuls byl na vojně v Plzni, kde jsem potkal desátníka, který dělal jógu. Začal jsem se o to zajímat a to mě přivedlo k dalším knihám, také ke knihám o buddhismu, k Lesnému a Procházkovi. V roce 1979 jsem pak jel stopem na festival do Varšavy a potkal jsem polské zenové buddhisty. Do Polska jezdil i v těchto letech Seung Sahn.

Do Polska jezdila kvůli buddhismu řada lidí.

Nešlo jen o buddhismus, otevřenější to tam bylo ve všech směrech. Většina lidí, kteří se v 80. letech zajímali o buddhismus, byla nějak napojena na Polsko. Já jsem pak do Polska jezdil pravidelně třikrát ročně do zenových center v Krakově a ve Varšavě. Po revoluci začala praxe školy kwan um i u nás. Na začátku 90. let byl Seung Sahn i v Praze.

Říkal jste, že učitelé, kteří vedou tuto linii po Seung Sahnovi, vám už tolik nevyhovují. Jsou to Poláci a Američané. Je vůbec možné, aby na Západě vyrostl autentický buddhistický učitel?

Já si myslím, že ano. Buddhismus v dějinách prokázal velkou adaptabilitu. Už Seung Sahn říkal, že buddhismus se na Západě také promění a západní buddhisté budou ovlivněni judaismem a křesťanstvím. A je to tak v pořádku, protože buddhismus se musí přizpůsobit naší mentalitě, aby mohl na Západě oslovovat. Ale je otázka, za jak dlouho se objeví nová kvalita. Vždy je nějaké přechodné období, které se vyznačuje eklecticismem a malou autenticitou.

Je tedy možné říct, že vaše nakladatelství přispívá k vytvoření podmínek, v němž by ta nová kvalita vznikla?

Tak jsem to nikdy neformuloval, ale asi ano.

A formuloval jste někdy, proč to vlastně dvacet let děláte?

Protože mě to samotného zajímá, samozřejmě. Mám to obrovské štěstí, že vydávám to, co mě zajímá, a rozhoduji si o tom sám. Je mi v podstatě jedno, zda to je tibetský buddhismus nebo zen – když mě to osloví, tak to vydám.

Tak to je vlastně podobné jako v tom samizdatu.

V jádru je to podobné. Když asi před třemi lety začala trochu přicházet krize a nebylo jasné, jak ji přečkám, začal jsem vybírat z připravených knih ty, které bych chtěl vydat a které ne. Řekl jsem si, že jedno z těch určujících kritérií je to, aby ty knížky byly užitečné. A je mi jedno, zda je to buddhismus nebo psychologie osobnostního rozvoje, ale pokud mám pocit, že to může být lidem užitečné, tak bych to rád vydal.

Děkuji za rozhovor.